

Összegzésképpen elmondható, hogy a hagyományos nevek mellett számos új név is feltűnt a vizsgált időszakban, amelyek egyrészt az anyaországi névdivat hatására kezdtek el terjedni, másrészt a szlovák névadási szokások is hatottak a keresztnév kiválasztására. A kontaktushelyzet hatása nemcsak a névállományban tükröződik vissza, hanem a személynevek alakváltozataiban is (vö. BARTKO 1980: 234; WENZEL 1980: 262), pl. a Henrietta, Zsanetta nevek esetében.

Hivatkozások

B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY (szerk.) 1997. Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. I–II. Bp.–Miskolc, MNyTK. 209. sz.

BARTKO, LADISLAV 1980. *Odraž slovensko–maďarských jazykových kontaktov v antroponymii Južného Abova*. In: MAJTÁN 1980: 233–37.

FERCSIK ERZSÉBET 1997. *Névélettani megfigyelések a személynevek körében – a hévízgyörki gyermekek keresztnévének vizsgálata alapján*. In: B. GERGELY – HAJDÚ 1997: 48–52.

J. SOLTÉSZ KATALIN 1979: *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Bp.

KÁLMÁN BÉLA 1989. *A nevek világa*. Debrecen, IV. átdolgozott kiadás.

KNAPPOVÁ, MILOSLAVA (szerk.) 1989. *Onomastický spravodaj ČSAV*. XXX., Praha, Ústav pro jazyk český ČSAV.

KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 1989. *K zákonitostiam súčasného vývoje repertoáru rodných jmen v slovanských jazykoch*. In: KNAPPOVÁ 1989: 58–67.

MAJTÁN, MILAN 1980. *Spoločenské fungovanie vlastných mien*. VII. slovenská onomastická konferencia. Bratislava, VEDA.

MIZSER LAJOS 1993. *A személynévhasználat tartalmi és formai kérdései Északkelet-Magyarországon*. In: Hungarológia 3: 206–209.

ÖRDÖG FERENC 1973. *Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

SÁNDOR ANNA

A névdivat változása a moldvai csángóknál

A romániai (erdélyi, ezen belül is elsősorban a székely) magyarság névadási szokásairól általában a laikusok is tudnak egy-két szinte közhelyszámba menő megállapítást tenni: az ószövetségi nevek gyakran fordulnak elő, a katolikus Csíkban sok a „különleges” martirologium név, a magyarságtudatát féltékenyen óvó rétegben pedig az ún. „ösmagyar”, lefordíthatatlan nevek választása jellemző. A moldvai magyarok, csángók névadási gyakorlatáról, a névválasztás indítékairól azonban lényegében semmit sem tudunk. Moldvai útjaimon felfigyeltem arra, hogy a legfia-

talabb korosztályban egyre több a számunkra idegen keresztnév, az ismerős személynevek pedig nagyon gyakran (egyre gyakrabban) idegen formában, hangalakban jelennek meg, ez jellemzi a becézést is. Ebben a kis írásban néhány adatot közlök arról a folyamatról, amely a moldvai csángóság helyzetének megváltozását mutatja, s amelynek hű tükre a személynévadás. Az adatok a következő településekről származnak: Bogdánfalva, Klézse, Somoska, Luizikalagor, Pusztina, azaz olyan falvakból, amelyekben többségben élnek a magyarok, esetleg nincs is számottevő román lakosság. Adatközlőim 20 és 50 év közöttiek.

Egyértelműen megállapítható, hogy a negyven év fölötti lakosság körében még az egész magyar nyelvterületen jellemző hagyományos nevek vannak túlsúlyban, egy-egy esetben találkozunk csak ritkább személynévvel, ezek választásában is a vallásosság játszotta a fő szerepet (pl. az *Emanuel* esetében). A kb. 40 éven felüli házaspárok jellemző személynevei pl. *János-Marika, György-Magdó, József-Magda, Mihály-Margit, Péter-Magdó, András-Katalin, Mihály-Ilona, Pál-Margit, Demeter-Anna, István-Anna, Mihály-Anna, János-Ilona, Antal-Katalin, Emanuel-Rózsa* – stb. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a nevek alakja elég nagy eltéréseket mutat. Adatközlőim elmondása szerint nagyon sok függött – és függ ma is – a helyi közigazgatás embereitől, hogyan hajlandók anyakönyvezni a személyneveket. A tájékozatlanság, a magyarnak vélt nevek átírása időnként nem létező vagy nyilvánvalóan „elírt” neveket hozott létre, pl. a *Rózsát Rucsandaként* anyakönyvezték – ilyen személynév a románban sem létezik, adatközlőim szerint valószínűleg a *Roxana* női névre asszociált az anyakönyvet vezető hivatalnok, s így alkotta meg ezt a formát. A magyaros és romános alakváltozatok falvanként és családonként keveredhetnek, de az idősebb korosztálynál még általánosabb a magyaros alak használata, sőt az néha még az anyakönyvbe is bekerül (pl. a *Ianus* a *Ion* helyett).

A névdivat változásának első látványos jelei valószínűleg mindenütt a hatvanas évekből adathatók. A negyven év alatti korosztályban egyre gyakrabban találunk a magyarban ritka, esetleg ismeretlen, sokszor nyilvánvalóan idegen hangzású, de többnyire katolikus naptárakból, vallásos olvasmányokból választott, vagy román divatneveket. Ebben a korosztályban a hagyományos nevek (*Magda, Katalin, Péter, György* stb.) már nemcsak a hivatalos iratokban szerepelnek romános alakban, hanem gyakran a mindennapi, élőnyelvi használatban is. Napjainkhoz közeledve egyre nagyobb számban jelennek meg a hagyományokkal szakító, a román névdivatot követő személynevek. Gyakori név ma az *Adrian, Aurel, Lucica, Silvia* stb. A legifjabb generációban egyre több a szláv eredetű, ill. a szláv nyelvekből átvett és a latin (római !) rokonságot demonstrálni hivatott név, pl. *Irina, Tatiana, Larisa, Diana, Claudiu, Ovidiu* stb. A sok (neo)latinus hangzású név között azonban még mindig azok vannak többségben, amelyeket a – román, olasz nyelvű – katolikus naptárakból választanak. Valamennyi adatközlőm szerint a kb. 15 éven felüli fiatalok nagy része még úgy jutott különleges hangzású nevéhez, hogy a szülők a falu vagy más település templomának védőszentje, egy tisztelt egyházi személyiség (gyakran a falu plébánosa) után nevezték el, vagy a naptárból kiválasztottak egy olyan szentet, amelynek napja közel esett a születés dátumához, és neve hangzásával, jelentésével megnyerte a rokonok tetszését. A fiatalabb generációk körében adott ilyen nevek pl. az *Augustin, Laurentin, Bernard, Regina, Cristina, Virginia,*

Ulderic, Dominic, Benone, Genoveva, Carmil, Loredana, Angelica, Cristian, Teofil, Felicia, Celestin, Sebastian, Brigita, Felix, Ciprian stb. E nevek írásában és használatában már egyértelműen megmutatkozik az idegen hatás, a név viselője és családja pl. nem kapcsolja össze az *Augustint* a magyar *Agostonnal*, a *Laurentint* a *Lőrinc*cel. A kiejtés is arról árulkodik, hogy a magyar névalakot nem ismerik: amíg az idősebbek az anyakönyvben szereplő *Magdalenát* *Magdóként* ismerték, addig a fenti névsorban szereplő nevek olvasata már *Virdzsinia, Felicsia, Dzszenoveva* és *Cselesztin*.

A legutóbbi időszakban Moldvában is – csakúgy, mint Magyarországon és szerte a világon – meghatározóvá vált a média szerepe a gondolkodásmód, értékrend, számunkra különösen érdekesen a névdivat alakulásában. A közismert személyiségek, színészek, énekesek, újabban pedig a szappanoperák alakjai is szerepet kapnak – mégpedig egyre erőteljesebben – a névválasztásban. A csángó gyermekek között is megjelentek a *Pamelák, Mihaelák, Mirabelák, Alinok* (Alain ?), *Carmenek*. Néhány évvel ezelőtt vetítették a román televízióban az *Anna Karenina* sorozat-változatát – az egyik csángó faluban él egy nyolc év körüli kislány, akinek keresztnéve *Anna Karenina* (!). Az áttérés e névadási gyakorlatra nem történt egyik percről a másikra, többen említették, hogy az idősebbek nagy ellenérzéssel fogadták (csakúgy, mint Magyarországon) az unokák sosem hallott neveit, ezért sok helyütt az a gyakorlat alakult ki, hogy a korábbi szokásoktól eltérően két nevet adtak a gyermeknek, egy új divatút és egy olyat, amelyet a faluban is ismernek és használni tudnak. Egyik adatközlőm az *Elvira* nevet kapta, második neve azonban *Mária*, hogy a faluban meg tudják nevezni, szólítani, hiszen ő az egyetlen *Elvira*, korábban ez a női név ismeretlen volt a faluban. Hasonló kettős névadás a *Teofil-Daniel, Eusebiu-Adrian, Catalin-Mihai* (Mihály). Az utóbbi névpárban szereplő *Catalin* azért különösen érdekes, mert a moldvai románban élő férfinévként került át a csángókhoz, akik körében – főleg az idősebb nők között – még gyakori a *Catrina, Ecaterina* mellett a magyar *Kati*, esetleg a *Katalin* alak is. A *Catalin* férfinévként való megjelenése nyilvánvalóan félreértésre ad alkalmat, s bár elég divatos név, több családban csak az anyakönyvnek szól, a gyermek ténylegesen ismert neve a második, vagy pedig, ha használják e nevet, csak teljes, becézés nélküli változatban. A kétnyelvűség, a nyelvi bizonytalanság magyarázza, hogy – mint már korábban említettem – ugyanannak a személynek a megnevezésére alkalmazkodik mind a magyaros, mind a romános névváltozatot (*Andrei-András, Gabriel-Gábor, Petrica-Péter* stb.).

Érdekes módon azonban az utóbbi időben a románosodás ellen ható magyarországi és erdélyi befolyásról is tapasztalatokat szerezhethetünk. Az *Augustin* név viselője pl. már kamaszkorában kapta a *Guszt*i becenevet, amikor Magyarországon és Erdélyben tanuló testvérei „hazahozták” a magyar becéző névváltozatot. Az Erdélybe házasodott, székely környezetbe került csángó asszony gyermekei a *Katalin* és *Zsolt* nevet kapták, Moldvában élő, de Magyarországon és Erdélyben is ismertté vált kiváló népművész sógornőjének fiai *Attila* és *Béla*. Érdekes, hogy a *Zoltán* moldvai születésű és ott is élő férfiak között is előfordul elvétve. A Magyarországon letelepült, itt élő csángók névadásáról egyelőre csak néhány adattal rendelkezem, pl. csángó szülők gyermekeként Magyarországon született *Edit*, aki ma – miután visszatelepültek Moldvába – ezt a nevet környezetében egyedül viseli.

A néhány jellemző sajátosságot csupán felvillantani szándékozó pillanatképet egy kissé kesernyés szájízű, anekdotaszerű történettel zárom: Egy csángó leány férjhezment egy román fiúhoz, annak rendje-módja szerint szült néhány gyermeket, akik román személynevet kaptak. A házasság azonban nem sikerült, válás lett a vége, és a fiatalasszony egy idő múltán újból házasságot kötött, de most már egy magyarországi fiatalemberrel. Régi ismerősei pedig meglepődve hallották, hogy azóta elsőszülöttje, *Claudiu* a *Zoltán* névre hallgat...A példa azt mutatja tehát, hogy nemcsak az elrománosodásra, hanem az elmagyarosodásra (visszamagyarosodásra?) is van lehetőség. De ugyan melyiknek nagyobb a valószínűsége?...

FODOR KATALIN

Keresztnévadási szokások változásának vizsgálata a Pest megyei Tök községben

Tök község Pest megye északnyugati részén, Budapesttől 27 kilométerre fekszik, lakosainak száma 1 298 fő. A falu területén bronzkori, római kori, népvándorlás kori és Árpád kori emlékek találhatók. Első hiteles okleveles említése 1467-ből ismeretes, története során – többek között – a Keglevichék, Werbőczik, Zichyk birtokolták (v. ö. Pest Megye Kézikönyve. CEBA Kiadó, 1998. 547–9).

A községet túlnyomóan református vallásúak lakják, a falu az elmúlt évszázadokban – német ajkú falvaktól övezve – konok büszkeséggel őrizte magyarságát. Az idegent ma is nehezen fogadják be. A közelmúltat vizsgálva az élet számos területén a felszínen szemmel látható a változás, sok minden azonban – így egy sor helyi szokás is – hosszú idő óta változatlan.

Bölcsészdoktori értekezésem keretében 1985-ben vizsgáltam a község keresztnévadási szokásait. Azt, hogy a témához visszatértem, alapvetően két ok motiválta: egyrészt az első kutatások óta másfél évtized telt el, ami önmagában is feltételezheti a névadási szokások megváltozását, másrészt pedig az, hogy az országban rendszerváltozás zajlott, ami gyökeresen megváltoztatta az emberek, közösségek életét, szemléletmódját, s ha közvetetten is, de a névadási szokások változásában is érezte hatását.

Ha a két vizsgált időszak, 1985 és 1999 adatait egybevetjük, a következő eredményre jutunk:

A község lélekszáma 1985-ben 1191 fő volt (ma 1298), a településen 566 férfi (fiúgyermek), illetve 625 nő (leánygyermek) élt. Ők a következő keresztneveken osztoztak:

Férfinevek:

Ádám (1); Adorján (1); Ákos (1); Aladár (2); Albert (1); András (6); Antal (4); Attila (14); Balázs (4); Bálint (5); Béla (10); Benjámin (1); Benő (2); Boldizsár (1); Csaba (5); Dániel (1); Dénes (1) Dezső (6); Elek (2); Endre (3); Ervin (1); Ferenc (23); Gábor (27); Gáspár (1); Gergely (4); Gergő (1); Géza (9); Gusztáv